

THE REFLECTION OF THINKING SKILLS IN INTERNATIONAL STUDIES AND MODERN PEDAGOGICAL APPROACHES

Eshkuvvatova Khosiyat Farkhodovna

Samarkand State Pedagogical Institute Master's Researcher

xeshkuvvatova@gmail.com

Abstract

This topic analyzes the reflection of creative and critical thinking skills and abilities in students in primary education. The impact of international assessment programs, such as PISA, TIMSS and PIRLS, on the education system and their role in measuring students' thinking skills are shown. The article discusses in detail the concepts of creative and critical thinking, methods for their development in primary education, international experience and changes in the education system in Uzbekistan. The need to introduce modern methods to form independent thinking, creative and critical analysis skills in students is emphasized.

Keywords

international assessment programs, international studies, PISA, PIRLS, creative thinking, logical activity

XALQARO TADQIQOTLAR VA ZAMONAVIY PEDAGOGIK YONDASHUVLARDA FIKRLASH KO'NIKMALARINING AKS ETISHI

Eshkuvvatova Xosiyat Farhodovna

Samarqand davlat pedagogika institute Magistr tadqiqotchi

xeshkuvvatova@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur tezisda boshlang'ich ta'limda o'quvchilarda ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarining, ko'nikmalarining aks etishi tahlil qilinadi. Xalqaro baholash dasturlari, TIMSS va PIRLS dasturlarining ta'limga ta'siri va ularning o'quvchilarning fikrlash ko'nikmalarini o'lchashdagi o'rni ko'rsatilgan. Maqolada ijodiy va tanqidi fikrlashning tushunchalari, boshlang'ich ta'limda ularni rivojlantirish

metodlari, xalqaro tajribalar va O‘zbekistondagi ta’lim tizimining o‘zgarishlari haqida batafsil fikr yuritiladi. O‘quvchilarda mustaqil fikrlash, yaratish va tanqidiy tahlil qilish qobiliyatlarini shakllantirish uchun zamonaviy metodlarni joriy qilish zarurligi ta’kidlanadi.

Kalit so‘zlar: Xalqaro baholash dasturlari, xalqaro tadqiqotlar, PISA, PIRLS, ijodiy fikrlash, mantiqiy faoliyat.

ОТРАЖЕНИЕ НАВЫКОВ МЫШЛЕНИЯ В МЕЖДУНАРОДНЫХ ИССЛЕДОВАНИЯХ И СОВРЕМЕННЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ПОДХОДАХ

Эшкувватова Хосият Фарходовна

Самаркандский государственный педагогический институт Магистрант-

исследователь

xeshkuvvatova@gmail.com

Аннотация: В данной статье анализируется система развития творческого и критического мышления у учащихся. Международные программы, такие как PISA, TIMSS и PIRLS, оказывающие влияние на систему образования, демонстрируют свою роль в оценке мышления учащихся. В статье рассматриваются решения, изменения, методы обучения и развития, международный опыт и сфера образования в Узбекистане. Также подчеркивается необходимость внедрения современных методов для развития у учащихся самостоятельного и критического мышления. Образование в Узбекистане, основанное на международных программах, получает новое и важное дополнение.

Ключевые слова: международные программы оценки, международные исследования, PISA, PIRLS, творческое мышление, логическая деятельность.

Kirish

Jahon ta’lim tizimini modernizatsiya qilishga bag‘ishlangan Xalqaro ta’lim forumida 2030 yilgacha mo‘ljallangan barqaror ta’lim konsepsiyasi qabul qilingan

“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-7, 2026

bo‘lib, unda ta’lim “taraqqiyotning asosiy harakatlantiruvchi kuchi va barqaror rivojlanish maqsadlariga eltuvchi muhim omil” sifatida e’tirof etiladi. Shu munosabat bilan umumta’lim maktablarida o‘quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish, yangi avlod darsliklarini yaratish, zamonaviy axborot texnologiyalarini o‘quv jarayoniga joriy etish bo‘yicha keng ko‘lamli ishlar amalga oshirilmoqda. Integrativ yondashuv asosida mantiqiy fikrlashni rivojlantirish, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida mustaqil ta’lim olish malakasini shakllantirish hamda o‘quv-metodik bazani takomillashtirishga qaratilgan loyihalar izchil tatbiq etilmoqda.

Dunyoning yetakchi ta’lim va ilmiy tadqiqot muassasalarida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining mantiqiy mushohada yuritish qobiliyatini rivojlantirishga doir kreativ mexanizmlarni ta’lim jarayoniga joriy etish masalasi chuqur o‘rganilmoqda. Ta’limning nazariy-metodologik asoslarini takomillashtirish, boshlang‘ich sinfdagi darslarni zamonaviy talablar asosida qayta tashkil etish, ta’limning uzluksiz tizimini fan va ishlab chiqarish bilan integratsiyalash imkoniyatlarini aniqlash bo‘yicha ilmiy ishlar olib borilmoqda. Shu bilan birga, o‘quvchilarning mantiqiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirishda yo‘naltirilgan o‘quv vaziyatlarining didaktik imkoniyatlari va pedagogik texnologiyalarini belgilashga qaratilgan tadqiqotlar ham amalga oshirilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasida ham so‘nggi yillarda integrativ yondashuv asosida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining mantiqiy va aqliy faoliyat imkoniyatlarini o‘rganish, mushohada qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish, o‘quv jarayonini mazmunan takomillashtirishga doir normativ-huquqiy asoslar yaratildi. Prezidentimiz Sh.M. Mirziyoyevning “Yoshlarimiz mustaqil fikrlaydigan, yuksak intellektual va ma’naviy salohiyatga ega, dunyo miqyosida o‘z tengdoshlariga hech qaysi sohada bo‘sh kelmaydigan insonlar bo‘lib voyaga yetishi uchun barcha imkoniyatlarni safarbar etamiz” mazmunidagi chaqirig‘i ayniqsa boshlang‘ich ta’limda o‘quvchilarni mustaqil fikrlaydigan, intellektual jihatdan yetuk shaxs sifatida tarbiyalashga alohida urg‘u

“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-7, 2026

beradi. Shu bois boshlang‘ich sinflarda mantiqiy fikrlash rivojlanish dinamikasini o‘rganishga qaratilgan ilmiy tadqiqotlar dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYASI

Ta’lim sohasidagi olimlardan biri, professor J. Anderson ta’kidlaganidek: “Xalqaro baholash tizimlari, ayniqsa, PIRLS va EGRA, ta’limga tashxis qo‘yuvchi ‘ilmiy asbob’ bo‘lib, ular orqali ta’lim muhitining ijtimoiy, metodik, madaniy xususiyatlari o‘rganiladi va yangilanishga yo‘l ochiladi.” Xalqaro baholash tadqiqotlari o‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash bilan birga, ta’lim maqsadlari, o‘qitish jarayoni va baholash tizimi o‘rtasidagi uyg‘unlikni tahlil qilish imkonini beradi. Bu jarayon ta’lim mazmunini takomillashtirish va o‘qitish sifatini oshirishga xizmat qiladi (Anderson & Krathwohl, 2001

Akademik A. A’zamovning ta’kidlashicha, “xalqaro baholash dasturlari nafaqat o‘quvchilar bilimini sinovdan o‘tkazish, balki milliy ta’lim tizimidagi muammolarni aniqlash, o‘quv dasturlarini takomillashtirish va o‘qituvchilar malakasini oshirish uchun ham muhim turtki bo‘lib xizmat qiladi”.

Professor X. Mahmudovanning fikricha: “Xalqaro baholash dasturlarining afzalligi shundaki, ular o‘quvchining ‘biladi’ yoki ‘bilmaydi’ mezoniga emas, balki ‘bilimdan foydalana oladimi?’ degan mezonga tayanadi. Bu esa ta’limda yangicha yondashuvni talab qiladi”.

Sohadagi mutaxassis A. O‘rinboyev esa quyidagicha fikr yuritadi: “PIRLS va EGRA natijalari asosida ta’lim siyosatini shakllantirish, o‘quv dasturlarini zamonaviy kompetensiyalar asosida qayta ko‘rib chiqish, o‘qituvchilarning kasbiy rivojlanish strategiyasini yaratish mumkin”.

Umuman olganda tahlil qilinayotga

NATIJA VA MUHOKAMALAR

So‘nggi o‘n yilliklarda xalqaro ta’lim tadqiqotlarida o‘quvchilarning mustaqil, tanqidiy va ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirish masalasi global e’tibor

“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-7, 2026

markaziga aylandi. Xususan, PIRLS, PISA, TIMSS, EGRA kabi xalqaro baholash dasturlari orqali nafaqat o‘quvchilarning bilim darajasi, balki ularning tafakkur faoliyati, matnni tahlil qilish, dalillarga asoslangan fikr bildirishi va muammolarga yechim topish qobiliyatlari o‘lchanmoqda.

Masalan, PISA (Programme for International Student Assessment) tadqiqotida 15 yoshli o‘quvchilarning funksional savodxonligi, muammoga yo‘naltirilgan fikrlashi va qaror chiqarishdagi mustaqilligi baholanadi. PISA hisobotlarida aynan yuqori natijaga erishgan davlatlar (Singapur, Finlyandiya, Yaponiya) o‘quv dasturlarida tanqidiy va ijodiy fikrlashni o‘stirishga alohida e‘tibor qaratgani ta’kidlangan.

UNESCO tomonidan 2021-yilda taqdim etilgan “Foresight in Education” hisobotida shunday deyilgan: “XXI asrda ta’lim tizimi o‘quvchilarga tayyor javoblarni emas, balki murakkab savollarga javob topishga o‘rgatishi kerak. Bu esa tanqidiy, ijodiy va reflektiv fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishni talab qiladi.”

Zamonaviy pedagogik yondashuvlar – konstruktivizm, kompetensiyaga asoslangan ta’lim, CLIL, STEAM va faol ta’lim metodlari – o‘quvchilarda tafakkur jarayonini faollashtirishga qaratilgan. Bu yondashuvlarda o‘quvchi

- Bilim oluvchi emas, bilim yaratuvchi subyekt sifatida qaraladi;
- O‘z fikrini mustaqil asoslaydi, himoya qiladi, tahlil qiladi;
- Matn, rasm, jadval, muammo ustida differensial fikr yuritadi.

Ta’limshunos olim Z.Rasulovning fikricha: “Zamonaviy pedagogikada asosiy vazifa – o‘quvchini bilim bilan qurollantirish emas, balki u orqali tanqidiy va ijodiy fikrlashga undashdir. Bu esa dars jarayonida savollar, muammoli topshiriqlar, bahs va mushohadalarni faol qo‘llashni talab qiladi”.

Tavsiyalar

Xalqaro tajribada o‘quvchilarning fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishni quyidagi metodik yondashuvlar orqali amalga oshirish

“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-7, 2026

-Sokratik suhbatlar (Socratic dialogue) – savol-javob orqali chuqur mulohaza qilishga yo‘naltirish;

-Blooming taksonomiyasi asosida savol turlari bilan ish olib borish;

-Debatlar va jamoaviy muhokamalar;

-Tahliliy esse va og‘zaki taqdimotlar orqali o‘z fikrini dalillash.

PIRLS baholash mezonlari asosida tuzilgan topshiriqlar ham o‘quvchilardan nafaqat matnni tushunishni, balki muallif fikriga munosabat bildirish, asarda yashirin ma’no yoki g‘oyani topish, shaxsiy tajriba bilan bog‘lash kabi murakkab tafakkur amaliyotlarini talab qiladi.

Prezident Sh. Mirziyoyevning 2023-yilgi Murojaatnomasida ham bu masalaga alohida urg‘u berilgan: “Bugungi ta’lim tizimi yoshlarni mustaqil fikrlaydigan, yangicha yondashadigan, tashabbuskor bo‘lib voyaga yetkazishi shart”

Xulosa

Xalqaro tadqiqotlar va zamonaviy pedagogik yondashuvlar fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishni ta’lim strategiyasining markaziga qo‘yadi. O‘zbekiston ham bu boradagi ilg‘or tajribalarni o‘z milliy ta’lim tizimiga moslashtirish orqali o‘quvchini faqat bilimli emas, balki tafakkurli shaxs sifatida shakllantirishga intilmoqda

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullaev, A. (2018). O‘zbekiston ta’lim tizimidagi islohotlar: Darsliklar va metodik qo‘llanmalar. O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.

2. G‘ulomov, O. (2019). Boshlang‘ich ta’limda mantiqiy fikrlashni rivojlantirish metodikasi. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi.

3. Tursunov, M. (2020). Ta’limda tanqidi fikrlash: Nazariy asoslar va amaliyot. Toshkent, O‘zbekiston.

4. Shamsiev, A. (2017). Matematika darslarida o‘quvchilarda ijodiy fikrlashni rivojlantirish. Toshkent, Akademnashr.

"ZAMONAVIY TA'LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI"
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-7, 2026

5. Murodov, A. (2019). O'quvchilarni tanqidi fikrlashga o'rgatish metodikasi. Ta'lim va pedagogika ilmiy tadqiqotlari, 5(3), 105-112.
6. Rakhmatov, S. (2020). PISA baholash dasturi va uning O'zbekistondagi ta'lim tizimiga ta'siri. Pedagogika va psixologiya jurnal, 8(2), 34-42.
7. Jumayev, R. (2018). O'zbekistonda boshlang'ich ta'limning rivojlanish yo'llari. O'zbekiston Xalq ta'limi akademiyasi.
8. Sirojov, A. (2021). Innovatsion pedagogik texnologiyalar va ularning boshlang'ich ta'limda qo'llanilishi. O'zbekiston Ta'limi jurnali, 2(4), 49-58.
9. Yuldashev, F. (2022). Xalqaro baholash dasturlari asosida ta'lim samaradorligini oshirish. Ta'limni rivojlantirish ilmiy jurnali, 3(1), 12-20.
10. Berkov, D. (2020). O'zbekistonda xalqaro baholash dasturlarining qo'llanilishi va natijalari. Ta'lim va ilmiy tadqiqotlar, 7(3), 101-108.
11. To'xtasinov, R. (2019). Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarni fikrlashga o'rgatish metodikasi. Toshkent davlat pedagogika universiteti.
12. Akhmedov, M. (2021). O'qish darslarida ijodiy va tanqidi fikrlashni rivojlantirish. O'zbekistan ta'limi va pedagogikasi jurnali, 9(1), 67-75.
13. Khodjayeva, D. (2019). Xalqaro baholash dasturlarining ta'limdagi ahamiyati va ularning O'zbekistondagi tatbiqi. Ta'lim va texnologiyalar, 5(2), 88-95.
14. Javlonov, U. (2018). PISA va TIMSS dasturlari: O'zbekiston ta'lim tizimi uchun tavsiyalar. Pedagogik ilm-fan jurnali, 6(4), 150-158.
15. Mirzaev, B. (2020). Tanqidi fikrlashni boshlang'ich ta'limda rivojlantirish metodikasi. Toshkent, Sharq nashriyoti.